DOI: 10.37520/cnm.2019.004

Časopis Národního muzea. Řada historická
Journal of the National Museum (Prague). Series Historia
188 • 3–4 • 2019 • (p. 3–24)

Život inscenace[1]

Václav Štěpán – Markéta Trávníčková

Abstract: The life of a production
Research of theatre repertoire utilises the so-called list of production, which summarises information about the life of the production from the first to the last performance, acquired from playbills and other period sources and from literature, as a work aid. Its final form is the basis for entering data into a database program, which can be used to put together lists of repertoires of individual theatres, including registers of creators and producers. This article explains the methodological issues complicating the project to transfer the living organism called "a theatre production" into database columns.

Key words: Theatre – Production – List of Production – Database Program

Contacts: p.h. Václav Štěpán, CSc., Kabinet pro studium českého divadla, Institut umění – Divadelní ústav, Celetná 17, 110 00 Praha 1; e-mail: vaclav.stepan@idu.cz; Mgr. Markéta Trávníčková, Divadelní oddělení Historického muzea – Národní muzeum, Václavské náměstí 68, 110 00 Praha 1; e-mail: marketa_travnickova@nm.cz

Nejen v obecném povědomí, ale i v divadelním provozu a čas od času i v teatrologických pojednáních bývají zaměňovány pojmy inscenace a představení. Nejjednodušeji řečeno, divadelní inscenace je takové umělecké dílo (většinou realizující dramatický text, popřípadě hudební partituru či baletní libreto), které je předlohou pro uskutečněná představení. Termín představení je vyhrazen pro jednotlivá provedení divadelní inscenace v konkrétním čase a na konkrétní scéně.[2]

Po premiéře následuje libovolný počet repríz, z nichž poslední se nazývá derniéra. Pro divadelněhistorické bádání, které by mělo vždy vycházet z podrobných soupisů repertoárů jednotlivých divadel, je klíčové postižení tohoto života inscenace od premiéry k derniéře, včetně všech změn, které mohou jednotlivá představení přinést.

1 Tato studie vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci projektu Cesta k divadlu. Vývoj metodiky a specifických nástrojů pro uchování, exploataci a zpřístupnění historických divadelních cedulí se zvláštním zřetelem ke sbírkovým fondům Národního muzea v Praze a Moravského zemského muzea v Brně, podpořeného Programem aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II), č. DG16P02B008 (2016–2020).

2 Původní význam slova inscenace (z latinského in = na a řeckého skené = scéna), tedy uvedení na scénu, inscenování, nastudování, se posunul a rozumí se jím výsledné umělecké dílo řady inscenátorů (scénograf, dirigent, choreograf aj.), především však režisérovo. Tvůrci inscenace jsou tedy inscenátoři, tvůrci představení interpreti – herci, zpěváci, tanečníci. Termín nastudování je většinou se vznikem inscenace spojen, výjimečně se však jedna inscenace může dočkat více nastudování (tzv. přenesená inscenace). Podrobnější výklad viz Petr Pavlovský a kol., *Základní pojmy divadla. Teatrologický slovník*, Praha 2004; Štěpán Vlašín a kol., *Slovník literární teorie*, Praha 1984.

© 2020 Václav Štěpán and Markéta Trávníčková, published by the National Museum. This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 License.

Výzkum repertoáru první pražské scény v 19. století, probíhající v Divadelním oddělení Národního muzea[3], pracuje s termínem „svodná karta inscenace“. Nenajdeme ho v žádné obecné ani odborné encyklopedii a je zřejmě znám pouze omezenému počtu teatrologů věnujících se problematice soupisů divadelních repertoárů nebo obecněji výzkumu v oblasti dramaturgie.

Název svodné karty je odvozen od jejího úkolu: svádět veškeré údaje excerpované z divadelních cedulí, tedy ze všech repríz jedné inscenace, a zároveň ze všech dalších dostupných pramenů (dobová periodika, almanachy, ročenky, přehledy představení pro divadelní provoz, kasovní výnosy aj.) a z literatury. Každé nově studované jevištní dílo vlastní svou kartu, na které jsou zachyceny údaje o jeho autorech, inscenátorech, hereckém obsazení s alternacemi, data jednotlivých repríz s uvedením scén. Svodná karta je tedy komplexním záznamem života inscenace a jejím úkolem je zachytit od premiéry po derniéru změny v údajích z cedulí všech repríz.

Prvotní inspirace – soupis repertoáru Národního divadla

Jako pracovní pomůcku svodnou kartu poprvé použil autorský tým *Soupisu repertoáru Národního divadla 1881–1983*[4], vydaného ke stoletému jubileu v roce 1983. Hana Konečná, jeho odpovědná redaktorka a v té době vedoucí Ústředního archivu Národního divadla, na jehož půdě práce vznikala, zanechala v ediční poznámce 3. dílu svědectví o svodných kartách,[5] jejich vzniku a funkci. Byly produktem úvah redakční rady, která začala pracovat na jaře 1978 a na podzim pak předložila návrh koncepce.[6] Základní podoba svodné karty, z níž vycházejí modifikované karty pro soupis repertoáru Prozatímního a Stavovského divadla, vznikla tedy v Národním divadle. Výpočetní technika byla v té době ještě poměrně vzdálenou budoucností, veškerá práce probíhala ručně pomocí tužky či propisky a bloku či archu papíru, jen definitivní textace svodné karty byla psána na psacím stroji – s výjimkou dat představení. Karta formátu A4, pro potřeby uložení v kartotéce tištěná na tvrdý kartonový papír, byla dvoustranná. Lícní strana obsahovala předtištěný rámeček pro vyplnění příjmení a jména autora, jeho národnosti, názvu titulu českého i originálního a kódu inscenace, přiděleného až po definitivním zpracování celého fondu cedulí a sloužícího coby signatura.[7]

---

3 Po vydání soupisu repertoáru Prozatímního divadla (Václav Štěpán – Markéta Trávníčková, *Prozatímní divadlo 1862–1883,* Praha 2006) se jeho autoři vrátili k předchozímu období 1824–1862 a zpracovávají český repertoár Stavovského divadla.

4 *Soupis repertoáru Národního divadla v Praze 1881–1983*, 1.–3. díl, red. Hana Konečná, Praha 1983.

5 Op. cit., 3. díl, s. 293.

6 Jejími členy byli Hana Konečná, Jindřich Černý, Zdena Benešová (Ústřední archiv Národního divadla), Evžen Turnovský, Eva Šormová (Kabinet pro studium českého divadla ČSAV), Václav Štěpán (Divadelní ústav, později Divadelní oddělení Národního muzea) a Karel Pech (Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací). Excerpci denních cedulí a následnou kontrolu provedlo čtrnáct externích odborných spolupracovníků Národního divadla. Op. cit., 3. díl, s. 293.

7 Svodné karty byly alfabeticky podle názvu seřazeny do tří řad: Opera, Činohra a Balet. Čtvrtou řadu tvořila varia, řazená chronologicky. (Např. O 122 e pro operu Hubička s premiérou 1. 5. 1902, kde dané číslo označuje chronologické pořadí v rámci všech operních inscenací, písmeno **e** rozlišovací znak pro pořadí inscenací daného titulu – a konkrétně znamená, že tato Hubička byla pátou inscenací daného titulu v ND).

Pod rámečkem podle hierarchie významnosti v tom kterém žánru (jiné postavení má choreograf v činoherní inscenaci, jiné v baletní, v opeře je vůdčí osobností dirigent apod.) byla vyplňována jména dalších tvůrců a inscenátorů.[8] Jména byla uváděna v přirozeném pořadí, neúplná křestní jména byla doplňována do hranatých závorek a jednotlivé osoby (pokud se během života inscenace střídaly) byly oddělovány lomítkem. Pod seznam inscenátorů byly v trojdílný rámeček zapsány zkratka scény, kde se uskutečnila premiéra (např. ND, Stav. d.), datum premiéry a derniéry[9] a celkový počet odehraných představení. Při levém okraji před rámečkem bylo vyhrazeno místo pro označení premiéry způsobem, jaký použila cedule (např. poprvé, ponejprv, nově studováno, nově ve scénu uvedeno aj.), a nad ním v případě složených představení byly stručně vyjmenovány názvy spoluhraných děl (S: Bayer, Královna loutek /b/). Dolní polovina první stránky obsahovala pod nadpisem: „Obsazení s alternacemi" soupis osob a jejich představitelů. Po názvu role (každá vždy na novém řádku) a dvojtečce byli jednotliví interpreti zapisováni celým jménem v přirozeném pořadí (se záznamem celého jména, v případě jeho absence na ceduli doplněného v hranaté závorce), každý další v uvedené roli byl zapsán po lomítku, hosté byli uváděni zkratkou j. h.

Rub s celostránkovým rastrem okének obsahoval v chronologickém pořadí ručně psaná data představení, odlišnými barvami podle scény, na nichž byla realizována. Uvedený popis se vztahuje na všechny tři typy svodných karet: operní, činoherní a baletní. Čtvrtým typem byly tzv. bílé karty, které nebyly nijak předem připraveny a sloužily k záznamu varií – koncertů, proslovů, akrobatických vystoupení apod. Ve srovnání s dnešními možnostmi, díky nimž jsou jednou zjištěné a zapsané údaje elektronicky fixovány, bylo při několika fázích ručního přepisování velmi obtížné se zcela vyhnout chybám z této příčiny vzniklým. Po deseti letech od vydání soupisu repertoáru v roce stoletého jubilea byl za redakce Zdeny Benešové publikován ve stejné úpravě *Soupis repertoáru Národního divadla v Praze 1983–1993*[10] jako čtvrtý svazek téhož díla. Díky archivovaným svodným kartám mohla v letech 2002–2003 v rekordním čase vzniknout a být naplněna databáze *Národní divadlo. Soupis repertoáru od roku 1883*[11], kterou pracovnice Archivu Národního divadla stále doplňují a která je hojně využívána odborníky i nejširší veřejností. Pracovní pomůcky, zvané svodné karty (překřtěné na rodné listy inscenací), jsou však nadále považovány za natolik životné, že zároveň s plněním databáze vznikají i nadále (nyní v programu MS Word).

8 *Operní karty:* Libreto, Překlad, Dirigent (příp. Dirigent repríz), Režisér, Scéna, Kostýmy, Sbormistr, Choreograf, Asistent režiséra. *Činoherní karty:* Překlad, Úprava, Režisér, Scéna, Kostýmy, Scénická hudba, Dirigent, Pohybová spolupráce, Asistent režiséra. *Baletní karty:* Libreto, Choreograf, Režisér, Dirigent (i Dirigent repríz), Scéna, Kostýmy, Asistent choreografa, Asistent režiséra. V případě potřeby byla dodávána případ od případu další speciální účast na inscenaci (Šerm, Zvukové efekty, Zbroj aj.). Tato struktura byla zachována už při práci na svodných kartách Prozatímního a Stavovského divadla.

9 V případě, že šlo o odpolední představení, byla doplněna zkratka odp.

10 *Soupis repertoáru Národního divadla v Praze 1983–1993*, 4. díl, red. Zdena Benešová, Praha 1993.

11 Http://archiv.narodni-divadlo.cz/.

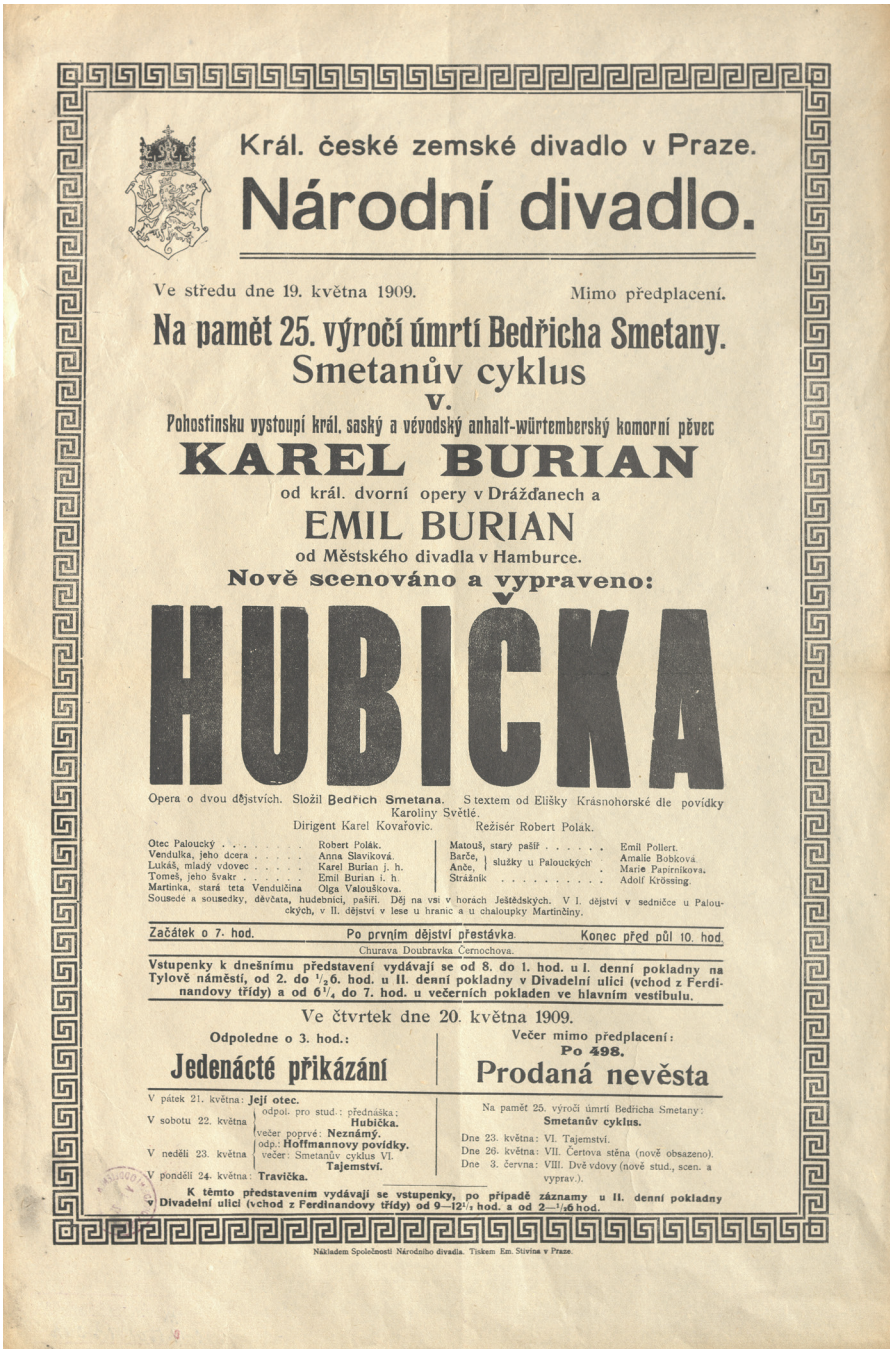

Král. české zemské divadlo v Praze.

Národní divadlo.

Ve středu dne 19. května 1909. Mimo předplacení.

Na pamět 25. výročí úmrtí Bedřicha Smetany.

Smetanův cyklus

V.

Pohostinsku vystoupí král. saský a vévodský anhalt-würtemberský komorní pěvec

KAREL BURIAN

od král. dvorní opery v Drážďanech a

EMIL BURIAN

od Městského divadla v Hamburce.

Nově scenováno a vypraveno:

HUBIČKA

Opera o dvou dějstvích. Složil Bedřich Smetana. S textem od Elišky Krásnohorské dle povídky Karoliny Světlé.

Dirigent Karel Kovařovic. Režisér Robert Polák.

Otec Paloucký . . . . . Robert Polák.
Vendulka, jeho dcera . . . . . Anna Slavíková.
Lukáš, mladý vdovec . . . . . Karel Burian j. h.
Tomeš, jeho švakr . . . . . Emil Burian i. h.
Martinka, stará teta Vendulčina Olga Valouškova.

Matouš, starý pašíř . . . . . Emil Pollert.
Barče, Anče, Strážník — služky u Paloucký ch . . . Amalie Bobková. Marie Papírníkova. Adolf Krössing.

Sousedé a sousedky, děvčata, hudebníci, pašíři. Děj na vsi v horách Ještědských. V I. dějství v sedničce u Paloucký ch, v II. dějství v lese u hranic a u chaloupky Martinčiny.

Začátek o 7. hod. Po prvním dějství přestávka. Konec před půl 10. hod.

Churava Doubravka Černochova.

Vstupenky k dnešnímu představení vydávají se od 8. do 1. hod. u I. denní pokladny na Tylově náměstí, od 2. do ½6. hod. u II. denní pokladny v Divadelní ulici (vchod z Ferdinandovy třídy) a od 6¼ do 7. hod. u večerních pokladen ve hlavním vestibulu.

Ve čtvrtek dne 20. května 1909.

Odpoledne o 3. hod.: Jedenácté přikázání

Večer mimo předplacení: Po 498. Prodaná nevěsta

V pátek 21. května: Její otec.
V sobotu 22. května: odpol. pro stud.: přednáška: Hubička. večer poprvé: Neznámý.
V neděli 23. května: odp.: Hoffmannovy povídky. večer: Smetanův cyklus VI. Tajemství.
V pondělí 24. května: Travička.

Na pamět 25. výročí úmrtí Bedřicha Smetany: Smetanův cyklus.
Dne 23. května: VI. Tajemství.
Dne 26. května: VII. Čertova stěna (nově obsazeno).
Dne 3. června: VIII. Dvě vdovy (nové stud., scen. a vyprav.).

K těmto představením vydávají se vstupenky, po případě záznamy u II. denní pokladny v Divadelní ulici (vchod z Ferdinandovy třídy) od 9—12½ hod. a od 2—½6 hod.

Nákladem Společnosti Národního divadla. Tiskem Em. Stivína v Praze.

Obrázek 1 – Cedule k představení opery Bedřicha Smetany Hubička. Národní divadlo, 19. 5. 1909. Sbírka Národního muzea, H6C-146.

SMETANA, Bedřich		0 122 f
Hubička		

Libreto (L) Eliška Krásnohorská /dle povídky Karoliny Světlé /

Překlad (P)

Dirigent (D) Karel Kovařovic

Dirigenti repríz František Picka / Rudolf Zamrzla (od 18.8.18) / Otakar Ostrčil (77 Di) SD 16.5.24 ND

Režisér (R) Robert Polák

Scéna (V) Kostýmy (K) Pavel DĚDEČEK-DOSTÁL (13.9.22)

Sbormistr (Sbm) Choreograf (Ch)

Asistent režiséra

V repr. s : Mužík, Proslov (přednes); Svoboda, Poupě (č);

hymna [22.11.15 - předsl. na počest J.C.a kr. T.V. arcivévoda Leopolda Salvatora v arch. Blanky]

Nově scén, a vypraveno	ND	Premiéra 19.5.1909. Derniéra 29.11.1922	~~132~~ x 134 x

111/78

Na památ 25. výročí úmrtí ředitele Šveharty.

Obsazení s alternacemi

Otec Paloucký: Robert Polák/Jiří Huml/Arnold Flögl/Luděk Mandaus

Vendulka: Anna Slavíková/ Marie Kubátová/Amalie Bobková/Krista Mášová j.h./ Marie Šlechtová / Heřma Žárská j.h./ Růžena Pluhařová j.h./ Božena Petanová / Karla Ungrová

Lukáš: Karel Burian j.h./ Mirko Štork/ Otakar Mařák j.h./Miloslav Jeník/ Vladimír Wuršer/ Emil Olšovský j.h./Otakar Mácha j.h./Hilbert Vávra/ Richard Aubla j.h.

Tomeš: Emil Burian/ František Šír / Hilbert Vávra/ Jan Fifka / Bohumil Luka j.h./ Bohumil Soběský/ Jan Konstantin

Martinka: Olga Valoušková /pozd. Borová/ / Věra Pivoňková/ L. Provazníková j.h./ Marie Rejholcová

Matouš: Emil Pollert / Vilém Zítek

Barče: Amalie Bobková/ Marie Angrová j.h./ Kamila Ungrová/ Bohumila Černkovičová/ ~~Marie Crhová/ Marie Jelínková~~ Emma Miřiovská/ Markéta Letnianská/ Anna Bernhardtová j.h./ Marie Crhová/ Magda Dědečková j.h./ Olga Vlková j.h.

Anče: Marie Papírníková / Marie Crhová/ Marie Jelínková / Bohumila Černkovičová

Strážník: Adolf Krössing/ Josef Neumann/ Antonín Lebeda/ František Mansfeld / Karel Hruška / Jindřich Bohuslav

Marie Černkovičová

Obrázek 2 a 3 (na této a následující stránce) – Svodná karta příslušné inscenace.

HUBIČKA

Přehled představení

PŘEM.

19.5.1909	22.5. odp.	20.6. odp.	18.8.	22.9.	17.10.	29.12.	13.2.1910 odp.	4.3.	16.4.
19.5.	2.7.	11.8.	3.10.	23.10. odp.	11.1.1911 odp.	22.2. odp.	16.4. odp.	23.5.	29.6. odp.
15.8. *	28.2.1912 odp.	9.3.	15.6.	21.12.	16.1.1913	9.2.	16.4.	20.5.	21.6.
26.8.	21.9. odp.	29.10. odp.	20.2.1914	3.4.	8.4.	31.5.	7.6. odp.	21.8.	10.9.
13.10.	20.3. 1915	5.4. odp.	8.4.	28.5.	13.6. odp.	23.6.	4.10.	12.11.	12.12.
25.1.1916	25.2.	28.3.	20.5.	*24.8.	1.10. odp.	6.11.	30.12.	7.1.1917 odp.	13.5.
17.6. odp.	6.9.	17.10.	17.11.	7.12.	25.12. odp.	8.3.1918	1.4. odp.	15.4.	8.5.
25.6.	18.8. odp.	23.10. odp.	8.12. odp.	25.12. odp.	25.1.1919 odp.	15.2.	16.3.	22.4.	18.5. odp.
23.5. x	28.5.	2.6.	11.6. odp.	13.9. odp.	28.9. odp.	2.10.	4.11. odp.	8.12. odp.	20.12. odp.
27.2.1920	19.4.	29.5. odp.	30.6. odp.	21.9.	10.10. odp.	10.11.	24.11.	13.12.	20.12.
31.12.	1.1.1921 odp.	5.2. odp.	10.2.	20.2.	25.2.	19.3.	4.4.	17.4.	4.5. odp.
16.5.	28.5.	25.6. odp.	7.7.	4.9. odp.	28.9. odp.	27.10.	11.11.	18.12. odp.	29.1.1922 x odp.
4.2.	10.2.	15.2. odp.	15.3.	11.4.	7.5.	15.5.	4.6. odp.	6.7.	28.8.
13.9. odp.	29.11.	1.1.1922 x odp.	* Krometříž 3.8.1916						

x v ČASTEČNÉ novém obsazení (zahrnuto, počítáno) 23.5.1918

* 30. 10. 19

114/78

Prozatímní divadlo – svodné karty v editoru T602

Metodika práce na repertoáru Národního divadla byla použita i při tvorbě soupisu repertoáru Prozatímního divadla. Svodná karta byla nadále základní pracovní pomůckou a ve svém finálním tvaru se stala i jedním z výstupů projektu. Díky výpočetní technice se podstatně změnily podmínky práce s velkými soubory informací, byť probíhala v dnes již zastaralém editoru T602. Údaje byly později vkládány do speciálního databázového programu, jenž umožnil sestavit jakkoliv složité výstupy a jejich kombinace.

Určitými změnami prošel formulář svodných karet. Na lícní straně byl horní rámeček pro jména autorů a názvy děl rozšířen o další pole, v němž byl zaznamenán podtitul, resp. charakteristika provedeného díla. Sestava inscenátorů zůstala prakticky totožná, ale ke změně došlo u souboru údajů o časovém určení dané inscenace; z jednoho rámečku vznikly dva, aby bylo nejen zachyceno označení premiérového představení (poprvé, nově studováno apod.), ale i zaznamenána případná předchozí premiéra v provedení českého souboru Stavovského divadla. Zcela nová část byla pod názvem „Zvláštní údaje" zařazena na dolní polovinu první strany (do místa, kde u karet z Národního divadla byl soupis rolí). Umožňovala redakci citovat z cedulí údaje o beneficích, výjimečnosti některých představení, hostování, ale i vysvětlit náhlé změny, k nimž došlo, zdůvodnit rozhodnutí určit představení za premiéru, dodat u sporných příkladů další prameny, citovat v případě potřeby referáty a recenze z periodik apod. Rubová část karty byla přestavěna: vzhledem k tomu, že proti Národnímu divadlu Prozatímní divadlo ročně předvedlo dvoj- až trojnásobný počet premiér, a v důsledku toho jednotlivé inscenace vykazovaly podstatně nižší reprízovanost, bylo možné redukovat mřížku okének pro data představení, resp. přizpůsobit počet okének konkrétním případům. Pro zápis dat byla přesně stanovena forma a použití různých barev podle toho, na které z pěti scén se představení uskutečnilo.

Ke kartám činoherním, operním, baletním a tzv. bílým (určeným pro varia) přibyly karty meziaktních tanců. Důvodem byla dobová praxe uvádění tanečních čísel nejen v rámci titulů (takzvané vložené tance, které jsou součástí svodných karet příslušných činoher, oper či baletů), ale i v přestávkách mezi nimi. Ta tedy mají svou kartu, většinou jednostránkovou, s redukovanými údaji, potřebnými k zápisu informací o tanečním vystoupení.

Zásadní inovace pak spočívala v tom, že u všech jmenovaných osob, pokud došlo k jakékoliv změně, byl zaznamenán do hranatých závorek odkaz na konkrétní představení, definované pořadovým číslem jeho data ze soupisu z rubové stránky svodné karty. Z každé karty je tedy možno vyčíst, kdy a jak byli na ceduli zaznamenáni autoři, překladatelé i jednotliví inscenátoři. Stejně bylo postupováno u obsazení jednotlivých rolí. Daným způsobem se pak může přesně sestavit soupis alternací s detailním časovým určením. Toto důsledné propojení personálních údajů s časovým faktorem zaznamenává na svodné kartě život inscenace od premiéry po derniéru, se všemi relevantními údaji i se všemi změnami v čase a na druhé straně umožňuje za pomoci těchto údajů ze svodné karty zrekonstruovat jejich sestavu na ceduli jakékoliv reprízy kteréhokoliv díla.

Předchozím expozé jsme dospěli k postulátu svodných karet: Od samého začátku bylo cílem, aby svodná karta byla dokonalejším obrazem inscenace než elaborát vzniklý pou-

hou excerpcí cedulí. Je známo, že cedule zdaleka neobsahují všechny potřebné údaje o autorech, titulech ani jejich správný záznam. Mnohé bylo třeba dohledat a do svodné karty doplnit, mnohé uvést na pravou míru. Mluvíme o chybějících i špatně psaných a zkomolených jménech i názvech děl. O vyhledávání originálních názvů přeložených titulů by bylo možno napsat samostatné pojednání. Čím starší cedule, tím méně údajů většinou obsahuje; z inscenátorů se to týká režisérů či dirigentů, často bylo třeba dohledávat překladatele, a dokonce i autory. Na svodné kartě jsme to řešili pomocí hranatých závorek, do nichž za z cedule převzatý titul či jméno uvádíme prověřenou správnou podobu. Ne vždy se potřebné údaje podařilo dohledat, což se v mnoha případech týkalo především originálních názvů dávno zapomenutých činoherních děl.

Vytvoření svodných karet však od samého začátku bylo motivováno též jedním velice pragmatickým důvodem: nutností vyrovnat se se stále se zhoršujícím stavem konvolutů divadelních cedulí Prozatímního divadla. Trvalý zájem několika generací divadelních historiků se drastickým způsobem podepsal na jejich stavu. První etapou záchrany fondu, který až v současné době může být díky grantovému projektu digitalizován a restaurován, bylo převedení veškerých relevantních údajů z cedulí na jiné nosiče, které by se daly dobře a trvale archivovat. Těmi novými nosiči se staly svodné karty, které mají informační hodnotu ještě o stupeň vyšší než samotné cedule.

Nedocenitelná byla zásadní metodologická změna práce, spočívající v použití výpočetní techniky při tvorbě elektronické verze svodných karet. Jednak byl vyloučen mezistupeň spočívající v ručním záznamu excerpce a jeho následný převod na kartu, jednak byly karty v té době otevřeny nově získaným poznatkům. V jisté fázi bylo nutno prohlásit práci na svodných kartách za dokončenou, aby se za jejich pomoci přešlo k plnění databáze. Protože však mluvíme o 90. letech 20. století, kdy jsme měli k dispozici pouze textový editor T602, není možné dnes s kartami elektronicky pracovat. Jsou dostupné v tištěné formě v Divadelním oddělení a v současné době probíhá jejich digitalizace[12].

Systém svodných karet inscenací Prozatímního divadla je tedy uzavřený a o další případné nové poznání je možné jej doplňovat pouze formou errat. Jiné je to s databázovým programem, do nějž byla data ze svodných karet převedena a který je stále funkční. Vytvořil ho vysokoškolský student Jan Lébl na bázi programu MS Access a za finanční částku o dva řády nižší, než je dnešní praxe, přesto dobře posloužil pro sestavení finálního produktu, publikace *Prozatímní divadlo 1862–1883*. V budoucnosti by měly údaje z databáze být převedeny do Elektronického divadelního archívu, vznikajícího v rámci projektu NAKI II (viz níže).

12 Jde o 1955 jednotek (karet činoherních, operních, baletních, tanečních a karet varií), které tvoří s dalšími vedlejšími produkty práce daného projektu samostatný informační fond, volně přiřazený k vlastní sbírce cedulí Prozatímního divadla.

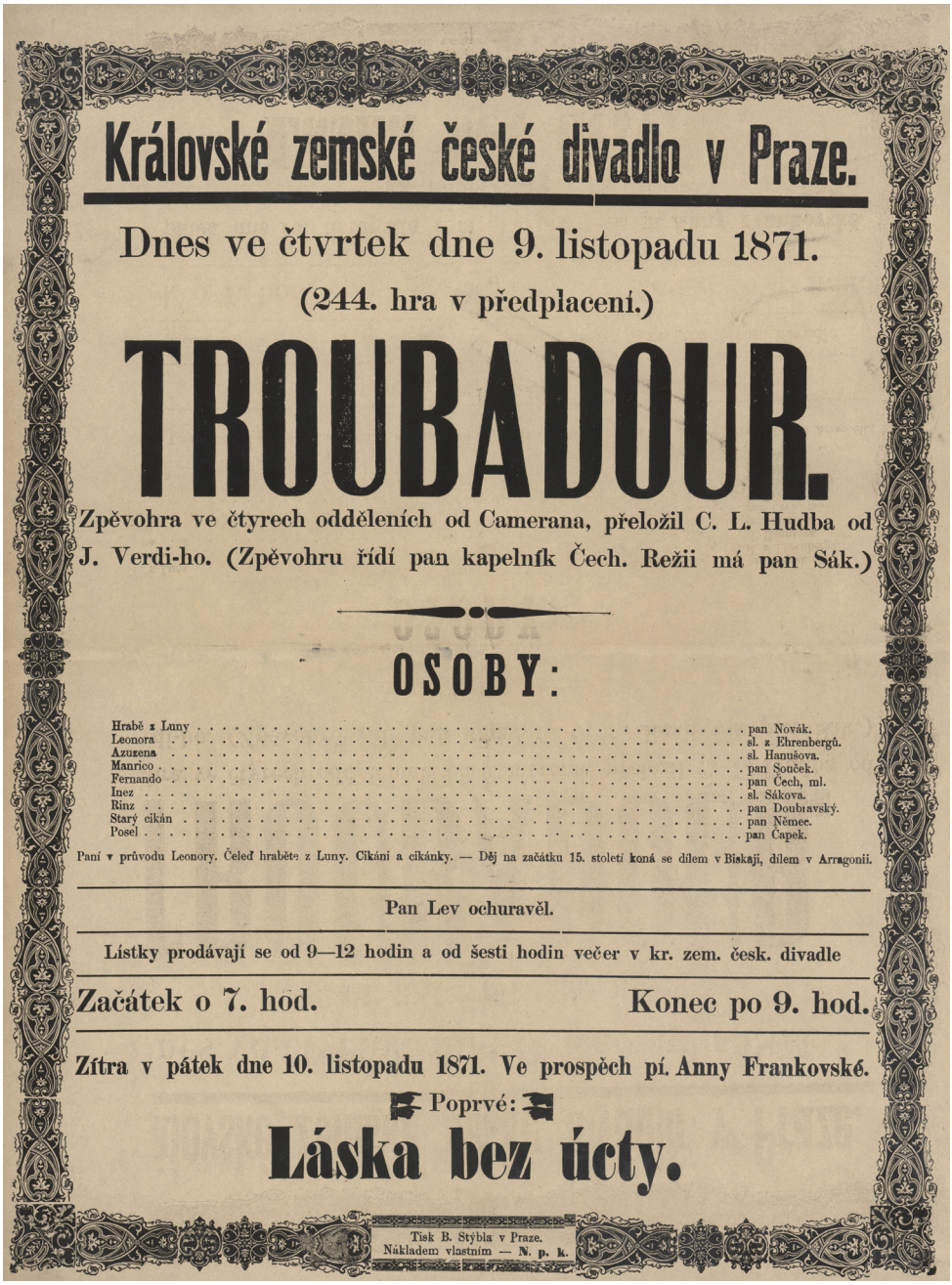

Královské zemské české divadlo v Praze.

Dnes ve čtvrtek dne 9. listopadu 1871.

(244. hra v předplacení.)

TROUBADOUR.

Zpěvohra ve čtyrech odděleních od Camerana, přeložil C. L. Hudba od J. Verdi-ho. (Zpěvohru řídí pan kapelník Čech. Režii má pan Sák.)

OSOBY:

Hrabě z Luny	pan Novák.
Leonora	sl. z Ehrenbergů.
Azurena	sl. Hanušova.
Manrico	pan Šouček.
Fernando	pan Čech, ml.
Inez	sl. Sákova.
Rinz	pan Doubravský.
Starý cikán	pan Němec.
Posel	pan Čapek.

Paní v průvodu Leonory. Čeleď hraběte z Luny. Cikáni a cikánky. — Děj na začátku 15. století koná se dílem v Biskaji, dílem v Arragonii.

Pan Lev ochuravěl.

Lístky prodávají se od 9—12 hodin a od šesti hodin večer v kr. zem. česk. divadle

Začátek o 7. hod. Konec po 9. hod.

Zítra v pátek dne 10. listopadu 1871. Ve prospěch pí. Anny Frankovské.

Poprvé:

Láska bez úcty.

Tisk B. Stýbla v Praze.
Nákladem vlastním — N. p. k.

Obrázky 4–8 (na této a následujících stranách) – Cedule k představení opery Giuseppe Verdiho Troubadour. Prozatímní divadlo, 9. 11. 1871. Sbírka Národního muzea, H6C-2 a ukázka ze svodné karty příslušné inscenace.

		o 8
VERDI, Josef [spr. Giuseppe]		I
Troubadour	[Il Trovatore]	
Zpěvohra ve (též o) 4 [1-34,36-57,59,61-64,66-69,71-101,103-115] / v 5 [102] odděleních (též jednáních)		

Libreto (L) [Salvatore] Camerano (též Camarano, Camorano) [spr. Cammarano]

Překlad (P) C. L. [= Emilie Maýrová-Ujková]

Dirigent (D)

Dirigenti repríz Ad[olf] Čech [30,37-40,42-57,59,61-64,66-69,71,114-115] / [Bedřich] Smetana [31-34,36] / M[ořic Stanislav] Anger [108-113]

Režisér (R) [František] Sák [29-34,36-40,42-57,59,61-62,67-69] / [Edmund] Chvalovský [79-101] / F[rantišek] Hynek [102-115]

Scéna (S)

Kostýmy (K)

Choreografie (Ch)

S: G. Rossini: Vilém Tell (o - ouvertura a 2. jednání), G. Verdi: Rigoletto (o - 4. jednání) [35]; G. Verdi: La Traviata (o - 1. jednání), Ch. Gounod: Faust a Markéta (o - 3. jednání) [60]; G. Rossini: Lazebník Sevillský (o - 1. jednání), F. Flotow: Marta [o - 2. jednání) [65]; G. Verdi: Ernani (o - 3. jednání), G. Rossini: Othello, mouřenín Benátský (o - 2. jednání) [70].

Prem. ve Stav. d.: 30. 6. 1861			
PD	**Premiéra:** 7. 2. 1863	**Derniéra:** 26. 8. 1883	115 x

Zvláštní údaje:

[1] "První pohostinské vystoupení sleč. Luigie Farija z Milána. Pan Vecko vystoupí poprvé jakožto nově engažovaný člen."
[4] "První pohostinská hra paní Dumont-Lindnerovy od Norimberského divadla."
[5] "4. pohostinská hra slečny Jenny Brennerovy. Pohostinská hra paní Procházkové."
[6] "8. pohostinská hra slečny Jenny Brennerovy."
[7] "9. pohostinská hra slečny Jenny Brennerovy. Pohostinská hra pana Lukese."
[8] "14. pohostinská hra slečny Jenny Brennerovy. 3. pohostinská hra pana Fr. Stégera, c. k. komorního zpěváka. 2. vystoupení slečny Heleny Zawiszanky."
[9] "16. pohostinská hra slečny Jenny Brennerovy. 5. pohostinská hra pana Fr. Stégera, c. k. komorního pěvce." "Pan Fr. Stéger vystoupí v úloze "Manrica" naposled."

Přehled představení:

[PREM.] 7.2.1863	24.2.	17.5.	21.5.	13.4.1864	26.4.	1.5.	7
16.5.	25.5.	3.7.	8.8.	14.10.	19.10.	10.1.1865	14
2.2.	10.2.	28.3.	1.4.	1.5.	31.5.	10.6.	21
27.6.	29.10.	24.11.	28.11.	7.2.1866	15.6.	3.8.	28
30.10.	18.11.	6.1.1867	20.1.	22.1.	20.5.	31.5. [3. jednání]	35
1.6	12.7.	7.8.	1.11.	27.5.1868	13.6.	5.7.	42
23.7.	11.12.	19.1.1869	11.4.	19.5.	8.7.	19.9.	49
7.1.1870	11.3.	19.3.	18.4.	22.5.	17.6.	15.10.	56
22.12.	15.2.1871 [BEZ CED.-NL]	20.5.	15.6. [4. jednání]	9.11.	22.2.1872	5.5.	63
12.6.	14.7. [3. jednání]	5.12.	11.3.1873	5.6.	13.6.	23.6. [3. jednání]	70
5.12.	7.4.1875	21.4.	24.4.	28.4.	27.10.	17.11.	77
17.1.1876	2.5.	17.5.	29.6.	6.7.	9.3.1877	18.3.	84
17.4.	4.5.	26.6.	19.7.	30.4.1878	23.6.	25.6.	91
1.2.1879	6.3.	20.6.	25.9.	14.10.	11.4.1880	24.4.	98

Přehled představení (pokračování):

19.10.	1.2.1881	20.4.	6.9.	9.3.1882	20.4.	8.5.	105
11.7.	16.7.	16.12.	24.2.1883	5.5.	6.6.	25.6.	112
27.7.	22.8.	26.8.					119

Obsazení s alternacemi:

1. oddělení: Souboj. 2. oddělení: Cikánka. 3. oddělení: Syn cikánky. 4. oddělení: Na popravišti.

Hrabě z Luny - **Švarc** [1-9,38], pozd. **J[akub] Švarc** j.h. [64] / **Mauro Zacchi** j.h. [10] / **Leopold Milaszewski** j.h. [11] / **Josef Lev** j.h. [12-13], pozd. **Lev** [14-18,20,22-34,36-37, 39-41,43,45-54,56-59,66-69,71-79,81-104,106-108,111-112] / **Adolf Robinson** j.h. [19,21] / **Šebesta** [42,44] / **Enririco Campobello** j.h. [55] / **Novák** [61] / **[František] Prošek** j.h. [62], pozd. **Prošek** [63] / **A[ntonín] Zitka** (též **Zítek, Zítka**) j.h. [80,105,109], pozd. **Zítka** [110] / **Ant[onín] Hromada** j.h. [113] / **Stropnický** [114-115]

Leonora - **sl. z Ehrenbergů** (též **z Ehrenbergu, z Ehrenberku**) [1-4,11--15,19,23-28,40,45-47, 49,56-57,61-64,66-69,71-78, 92-93,95--97,99-101,103-109,113], mezitím **sl. Eleonora z Ehrenbergů** j.h. [39] / **sl. Jenny Brennerova** j.h. [5-9,17-18] / **sl. Karolina** [spr. **Carlotta**] **Marchisio** j.h. [10] / **sl. [Gabriela] Roubalova** j.h. [16,55], mezitím **sl. Roubalova** [22] / **sl. Rosa Devries-ova** j.h. [20] / **sl. [Julie] Knornova** j.h. [21], pozd. **J[ulie] Šamberková** j.h. [30] / **sl. Jelínkova** [29] / **sl. Miloslava Havelkova** j.h. [31-34], pozd. **sl. Havelkova** [36] / **sl. J.** [spr. **Giuseppina**] **Vitali** j.h. [37,42-43,48], pozd. **Josefina** [spr. **Giuseppina**] **Vitali-Augusti** j.h. [59] / **sl. Věkoslava Blažkova** j.h. [38], pozd. **Ress-Blažková** [44] / **sl. Aglaja Orgeni** j.h. [41] / **sl. Sittova** [50-51,79-88,90--91,110,114-115] / **sl. Emilie Bubeníčkova** j.h. [52-54] / **signorina O[stava] Torriani** j.h. [58] / **sl. Matilda** [spr. **Matilde**] **Ricci** j.h. [89] / **[Ema] Fursch-Madier-ová** j.h. [94] / **Eug[enie] Pappenheimová** j.h. [98] / **sl. Consuela d'Astro** j.h. [102] / **sign. Emma Turolla** j.h. [111-112]

Azucena - **sl. Luigia Farija** j.h. [1] / **Procházková** [2-3,12,16,22], mezitím **[Josefina] Procházková** j.h. [5] / **[?] Dupont-Lindnerová** j.h. [4] / **sl. Macháčkova** [6-7,18,23] / **sl. Helena Zawiszanka** j.h. [8], pozd. **sl. Zawiszanka** [9,11,13-15,17,19--21] / **sl. Barbora** [spr. **Barbara**] **Marchisio** j.h. [10] / **sl. Ferenczy-ova** (též **sl. Ferenczy**) [24-27] / **sl. K[ateřina] Staudingrova** (též **Štaudingrova**) j.h. [28,30,39], mezitím též **sl. Staudingrova** [31] / **sl. [?] Šolárova** j.h. [29] / **[Emilie] Benevic-Miková** j.h. [32-34,36-38,40], pozd. **Benevic-Miková** (též **Benewitz-Mick** a **Benevic-Micková**) [41-43,45,47-50, 52-59] / **sl. [?] Alizarova** j.h. [44] / **sl. Hanušova** [46,

51,61-64,66-69,71-75], pozd. **Fibichová** [76-79,89-94,98-99, 101-105,108,111-113] / **sl. Zděnka Čechova** j.h. [80] / **sl. Marie Trousilova** j.h. [81-82] / **sl. Cachova** [83-88] / **sl. Klementina Kalašova** j.h. [95-96,114], pozd. **sl. Kalašova** [115] / [?] **Budilová** j.h. [97] / **sl.** [**Antonia**] **Hofmannova** j.h. [100] / **Maislerová** [106-107] / **sl.** [**Marie**] **Wollnerova** j.h. [109], pozd. **sl. Vollnerova** [110]

Manrico - **Vecko** [1-6,11-19] / [[**Jan Ludevít**] **Lukes** j.h. [7], pozd. **Lukes** [44-45,51] / **Fr**[**anz**] **Stéger** j.h. [8-9,36] / **Antonio Minetti** j.h. [10] / [**Josef**] **Reichl** j.h. [20-21] / **Polák** [22--23] / [**Arnošt**] **Grund** j.h. [24], pozd. **Grund** [25-33,37-40, 42-43,49-50] / [?] **de Carrion** j.h. [34,41] / **Fr**[?] **Gerbic** j.h. [46-48] / **Souček** [52-58,61-63,66-67,71] / **Paolo Augusti** j.h. [59] / **Andreoli de Stagno** j.h. [64] / **Filippo Patierno** j.h. [68-69] / **J**[**an**] **Trochlil** j.h. [72], pozd. **Trochlil** [76] / **V**[**áclav**] **Cicvárek** j.h. [73-75,77-78] / **J**[**an**] **Dunovský** j.h. [79-80], pozd. **Dunovský** [81-82] / **Tschörner** [83--86] / **J**[**osef**] **Navrátil** j.h. [87,105] / **R**[**obert**] **Faltus** j.h. [88] / **Gustavo Caldani** j.h. [89] / **A**[?] **Fernando** j.h. [90--91] / **Vávra** [92-96,98,100,102-104,108,111-112] / **Carlo Raverta** j.h. [97,99,113] / [?] **Kment** j.h. [101] / **Fr**[**antišek**] **Broulík** j.h. [106-107,110] / **Soukup** [109] / **Henri Prevost** j.h. [114-115]

Fernando (též Ferando, Ferrando, Férnando) - **Neděla** [1-22] / **Paleček** [23-34,36,40-41] / **Šebesta** [37-39] / [**Karel**] **Čech ml.** j.h. [42--43], pozd. **Čech ml.** [44-58,61-64,68-69] / **Novák** [59] / **Doubravský** [66-67,71] / **Mareš** [72-91] / **Mikoláš** [92-105] / **Chlumecký** [106-107] / **Heš** [108-115]

Inez - **sl. Nejedlá** [1-22] / **sl. Hegratova** [23-28], pozd. **Nedělová** [29--34,36-46,49-52,54] / **sl. Kupkova** [47-48] / **sl. Sákova** [53,55--59,61-63], pozd. **Maislerová** [97-101,103-105,108-109] / **Ranglová** [64] / **Hrdličková** [66-67] / **sl. Knotkova** [68-69,71] / **sl. Červenkova** [72-75] / **Čapková** [76-83,87-88,90-96] / **sl. Vávrova** [84-86] / **sl. Tichá** [89] / **sl. Řezníčkova** [102] / **sl. Kavalárova** [106-107,110-113] / **sl. Reinlova** [114-115]

Ruiz (též Ruyz) - **Rafael** [1-2] / **Čech** [3-18] / **Horlivý** [19-22] / **Kysela** [23-34,36-46] / **Šebesta** [47-49] / **Doubravský** [50-59,61-64] / **Koubek** [66-69,71,76-83,103-109] / **Kinský** [72-75] / **Stropnický** [84-100] / **Sýpka** (též **Sejpka**) [101-102] / **Urbánek** [110-115]

Starý cikán (též cigán) - **Knál** [1] / **Čech** [2] / **Luštěnský** [3-4] / **Paleček** [5-8] / **Němec** [9-34,36-46,50-59,61-64, 66-69,71] / **Doubravský** [47-49,72-83,103-109] / **Koubek** [84,86-102,110-115] / **Čapek** [85]

Posel - **Böhm** [1] / **Knál** [2] / **Paleček** [3-4] / **Kysela** [5-22] / **Čapek** [23,47-59,61-64,66-69,71-84,86-113] / **Rangl** [24-26,28-29,34, 36-37] / **Musil** [27] / **Neděla** [30] / **Doubravský** [31-33,38-46] / **Koubek** [85] / **Pasler** [114-115]

Paní (též Páni) v průvodu Leonory. Čeleď hraběte z Luny (též z Lůny). Cikáni a cikánky [1-34,36-59,61-64,66-69,71-88] / 0 [89-115].

[35] - jen 3. jednání:

Manrico - [?] **de Carrion** j.h.
Leonora - **sl. Havelkova**
Ruiz - **Kysela**

Český repertoár Stavovského divadla

Coby osvědčená pomůcka se svodné karty staly základním výstupem v případě práce na českém soupisu repertoáru Stavovského divadla. Rozdíly ve struktuře jsou nepatrné. Zásadní byla změna textového editoru, použití programu MS Word umožňuje otevřenost systému – svodné karty jsou připraveny k opravám a doplnění o nově vybádané skutečnosti. Tím, že s nimi lze pracovat už přímo v elektronické podobě[13], se definitivně staly nikoliv pouze výstupem poskytujícím jednorázové informace, eventuálně předlohou k vytvoření databáze, ale i kontinuálním a v jistém smyslu svéprávným výstupem s celou řadou nových funkcí. V kterékoliv časové fázi své tvorby poskytují aktuální stupeň poznání o daných inscenacích, který za definitivní může být prohlášen vždy až v okamžiku, kdy jejich zpracovatelé zanesli údaje do všech předtištěných částí a dobrali se všech údajů ze všech představení od premiéry po derniéru – a samozřejmě včetně údajů z dalších informačních zdrojů. Tak byly např. používány už během vzniku k zodpovězení otázek i sestavování nejrůznějších přehledů pro některé paralelně probíhající práce.[14] V tomto ohledu je nutno považovat svodné karty nikoliv pouze za surový materiál, jenž bude podle jistých pravidel převeden do databáze. Tato jejich role je ovšem prvořadá, především z důvodu, že obsahují nejen údaje z cedulí, ale i z dalších pramenů.

Zásadním rozdílem oproti předchozí práci byl problém tištěné podoby jazyka a ortografie. Divadelní cedule k českým i německým představením byly tištěny stejným písmem – a to až do poloviny listopadu 1848, kdy pro český repertoár došlo ke změně a začala se používat latinka[15]. Do tohoto okamžiku byly české i německé texty tištěny frakturou. Historické souvislosti těchto změn jsou očividně spjaty s revolučními událostmi roku 1848. Ty se ovšem promítly i do další oblasti, jíž je ortografie. Až do uvedeného roku se na cedulích setkáváme s obrozenským pravopisem, jenž vycházel z tzv. pravopisu bratrského. Je to celý složitý komplex jazykových jevů, který jsme pro naše potřeby museli radikálně zjednodušit, bylo třeba najít řešení, jak s jazykem cedulí na svodných kartách pracovat.

Za nutné jsme považovali zachování podoby tištěné češtiny i na svodných kartách, které jsme považovali za jeden ze způsobů, jak uchovat historickou podobu jazyka a proměny jeho písemné fixace coby pramen poznání. Stejně jako u Prozatímního divadla jsme vsadili na tzv. diplomatický přepis, což znamenalo v prvním plánu excerpovat každý, byť dnes často těžko pochopitelný pravopisný prvek. Protože však jsme tentokráte sestoupili hlouběji do minulosti, před rok 1848, jenž pro psanou češtinu znamenal zásadní zlom, museli jsme najít jiný způsob záznamu, než tomu bylo u Prozatímního divadla. Tam při již běžném používání češtiny vlastně novodobé bylo možné uvádět jednotliviny na pravou míru pouze použitím hranatých závorek, do nichž jsme doplňovali

13 Elektronicky jsou tentokrát vyplňována i data premiéry a repríz v rámečcích na rubu karty.

14 Tato poznámka se týká především ve stejné době vznikajícího dílu České divadelní encyklopedie s názvem *Česká činohra 19. a začátku 20. století, Osobnosti*, red. Eva Šormová. Praha 2015.

15 První české cedule (a návěští) tištěné latinkou se objevovaly již během roku 1848 v dubnu, květnu a hlavně v červnu, ale k definitivní proměně došlo cedulí ke Kolárově veselohře Číslo 76 aneb Praha před sto lety z neděle 17. listopadu 1848. Pokud se potom objevovaly na českých cedulích německé texty (stručné překlady údajů o hraných titulech, event. anonce německých představení), byly i nadále tištěny frakturou, ale v 50. letech prakticky zmizely a setkáváme se s nimi jen sporadicky.

či zaznamenávali správné slovní tvary[16] (což je vlastně vžitý způsob, jak uvádět údaje na pravou míru). Nyní jsme slovo po slovu z cedulí přepisovali do svodných karet bez jakýchkoliv úprav a v druhém plánu pak všechny relevantní údaje na přidané spodní řádce zapisovali odlišnou grafikou podle jasně stanovených zásad do podoby dnes použitelné[17]. Většinou i z hlediska pravopisu, jehož kolísání je charakteristickým rysem celého sledovaného období, v němž se kritéria jazykové správnosti teprve vytvářela. Tato transformace do novodobé češtiny byla nutná zvláště proto, že svodné karty inscenací svou druhou hlavní funkcí slouží jako podklad pro vytvoření databáze. A ta už musí být založena na jasně definovaných pojmech, názvech a jménech.

Používání fraktury se časově prakticky kryje s pravopisem, který jsme nazvali obrozenským. Neplatí to však bez výjimky, takže se s ním setkáváme i u latinky (např. v pozvánkách beneficiantů, které podstatně dříve opustily frakturu a byly tištěny latinkou). Tento pravopis nebyl ovšem dodržován s bezvýhradnou důsledností, a hlavně jeho přechod k pravopisu novodobému se odehrával postupně. Nejzřetelněji se to projevilo u transkripce g → j (*gelen* → *jelen*), j → í (*panj* → *paní*), w → v (*wdowec* → *vdovec*), kde k poslední z uvedených došlo až začátkem zimní sezóny 1850[18], u ostatních jevů probíhala transformace již v druhé polovině 40. let.

Abychom dobový pravopis správně převedli do podoby co nejbližší dnešnímu úzu, konzultovali jsme problematiku s Mgr. Alenou Andrlovou Fidlerovou, Ph.D., odbornou asistentkou Ústavu českého jazyka a teorie komunikace FF UK. Její rada situaci zjednodušila: primárním hlediskem při rozhodování o transkripci je mluvená podoba. Do současné podoby převádíme jen změny, které nejsou slyšet.

Podle tohoto pravidla:

Provádíme přepis:

ğ → g (*Auğust* → *August*)
g → j (*gelen* → *jelen*)
j → í (*panj* → *paní*)
w → v (*wdowec* → *vdovec*)
ss → š (*lisska* → *liška*)
au → ou (*klobauk* → *klobouk*)
ey → ej (*mleyn* → *mlejn*)
y → i po c, s, z (*loupežnícy* → *loupežníci, syrotčí* → *sirotčí, zymnice* → *zimnice*)
i → y po k, r (*Harlekín* → *Harlekýn, Horimír* → *Horymír*)

Naproti tomu ponechány jsou:

– původní délka samohlásek (*pivovár, blazinec*) a psaní znělých a neznělých souhlásek podle výslovnosti (*svadba, neboštík, skrocení*)
– původní podoba výrazů *všickni, čtyřidcet, kouzedlník, křivokládský*

16 Např. J[osef] J[iří] Kolar [spr. Kolár].

17 Např. G. J. Kolar

Josef Jiří Kolár.

18 Na českých cedulích došlo k vystřídání w → v až od 22. září 1850, kdy Klicperův Žižkův meč byl uveden jako zahajovací představení českých her pro zimní sezónu 1850/51.

– dobové tvary skloňování (*radovánky zahradníkův*)
– podoba shody (*z matčina příslušnosti*)
– původní způsob psaní velkých písmen u podstatných a přídavných jmen (*Tajný Soud, Kupec Benátský*), tolerováno je i kolísání (*Divotvorný Klobouk/klobouk*).[19]

Problém nastává při přepisu dvojitého w v případech, kdy jméno či titul hry nejsou dnes známy nebo kdy jde o nerozluštěné iniciály (pouhé iniciály jmen autorů byly na cedulích uváděny často). Dvojité w nelze přepisovat mechanicky ve všech případech, může se jednat o německé jméno[20]. Je třeba rozhodovat individuálně, s rizikem, že ne vždy je rozhodnutí jednoznačné.

Zásady psaní jmen autorů, tvůrců a interpretů i titulů děl, zkracování národností, grafické rozlišení různých forem autorství atd. zůstaly stejné jako v případě práce na soupisu repertoáru Prozatímního divadla a je naším přáním, aby po vytvoření metodiky, která bude jedním z výstupů grantového projektu NAKI II, tento způsob přejala i další teatrologická díla, která zatím jsou z důvodu absence metodologie nejednotná. Zásady jsou popsány v publikaci *Prozatímní divadlo 1862–1883*[21], ke změně jsme přistoupili jen v případě následných autorství, kde byla kvůli přehlednosti čárka mezi autory nahrazena středníkem: Goldoni, Carlo; Cuno, Heinrich.

Na rozdíl od Prozatímního a Národního divadla, jejichž činnost je možno postihnout díky existujícím konvolutům divadelních cedulí pro celou časovou rozlohu jejich existence, u Stavovského divadla, otevřeného již v roce 1783, se musíme smířit s tím, že se cedule nearchivovaly od samého začátku, ale jsou k dispozici až od května 1824. Do té doby se české i německé cedule zachovaly jen nahodile jako solitéry, takže podrobný soupis repertoáru z uvedených let (1783–1824) není možno sestavit. K dispozici máme jen úvodní části *Pražské dramaturgie*[22], jejíž autor Miroslav Laiske vyhledal česká představení v dobových pramenech a periodikách. Představení před rokem 1824, která v úvodu zaznamenal, budou v chronologickém pořádku předcházet vlastnímu soupisu českého repertoáru Stavovského divadla 1824–1862.

Obrázky 9–11 (na následujících stránkách) – Cedule k představení hry Heinricha Cuna Loupežníci na Chlumu. Stavovské divadlo, 12. 12. 1830. Sbírka Národního muzea, H6C-17522 a svodná karta příslušné inscenace.

19 Významným vodítkem při hledání způsobu převodu dobového jazykového materiálu do podoby srozumitelné dnešnímu čtenáři může být Máchův Máj. Srovnáme-li původní vydání z roku 1836 s nejnovější publikací z roku 2016 (K. H. Mácha, *Máj*, Praha 2016), můžeme konstatovat, že oblast sledovaných jevů a jejich řešení se s naším přístupem shodují.

20 Strojník Giřj Weber mohl být Jiří Veber, ale ponecháváme Jiří Weber.

21 V. Štěpán – M. Trávníčková, *Prozatímní divadlo 1862–1883*, s. 31–48.

22 M. Laiske, *Pražská dramaturgie* I, II, Praha 1974. Práce je věnována českým představením ve všech pražských divadlech od roku 1762 do vzniku Prozatímního divadla v roce 1862. Vedle zmíněných periodik pracuje pro celé období i s cedulemi tam, kde jsou k dispozici.

Staw. diwadlo král. 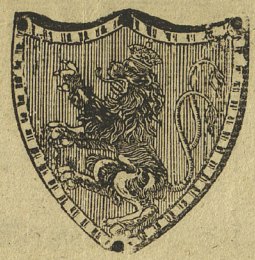 star. města Prahy.

W neděli dne 12. prosince 1830.

Laupežnjcy na chlumu.

Wlastenská činohra w 5. gednánjch dle Gind. Kuno swobodně zčesstěná od Jana Nep. Stiepánka.

Osoby:

Rytjř Gindřich z Reyzengrůnu, pán hradu na Kacengrůnu	–	Pan Grabinger.
Ottomar, geho syn	–	Pan Ssmiller.
Leokadya, geho dcera	–	Panna Allramowá.
Konrad, Gindřichůw hradnj	–	Pan Ssimek.
Bibiána, geho dcera	–	Panna Kochowá.
Luithold, Gindřichowi zbrognossi	–	Pan Biel.
Kurt, Gindřichowi zbrognossi	–	Pan Haas.
Eberhard, Hartwikůw zbrognoš	–	Pan Hametner.
Kust, Laupežnjcy	–	Pan Grau.
Rupert, Laupežnjcy	–	Pan Spokil.
Kral, Laupežnjcy	–	Pan Prawil.
Luc, Laupežnjcy	–	Pan Kreuz.
Hyne, Laupežnjcy	–	Pan Prokop.
Sstroš, Laupežnjcy	–	Pan Dillau.
Chebský, obywatel	–	Pan Walter.
Falkenawský, obywatel	–	Pan Dietrich.
Slawkowský, obywatel	–	Pan Krakora.
Loketský, obywatel	–	Pan Friedmann.

Obywatelů. Zbrognossů. Laupežnjků.

Lístky k ložjm a zawřeným sedadlům gsau k dostánj w diwadle, w prwnjm poschodj.

Um 4 Uhr (in böhmischer Sprache:)

Die Räuber auf Kulm.

Začátek we čtyry hodiny (10) Konec w ssest hodin.

Kuno, G. (též Gind.) **Cuno, Heinrich**	**Ra**
Laupežnjcy (též Laupežnjci) na Chlumu (též na chlumu) **Loupežnícy (též Loupežníci) na Chlumu (též na chlumu)**	Die Räuber auf Culm (též Kulm) **Die Räuber auf Maria-Kulm**
Wlastenská činohra (též činohrá) w 5 (též we 5., w 5.) gednánjch, podlé (též podle) G. (též dle Gind.) Kuno (též Kuna) (též swobodně zčesstěná) od Sstěpánka (též Jana Nep. Sstěpanka, resp. Štěpánka, Stěpánka).	

Překlad: Sstěpanek (též Jan Nep., J. N. Sstěpanek, Sstěpánek, Stiepánek, Štěpánek, Stěpánek)
Štěpánek, Jan Nepomuk

Úprava: Sstěpanek (též Jan Nep., J. N. Sstěpanek, Sstěpánek, Stiepánek, Štěpánek, Stěpánek)
Štěpánek, Jan Nepomuk

Režisér:
Scéna:
Kostýmy:
Scénická hudba:
Dirigent:
Choreografie:

StD	**Premiéra:** 28. 9. 1824	**Derniéra:** 28. 12. 1834	11 x

Zvláštní údaje:

[5] „W prospěch panny Josefy Kochowé."
[11] Pozn.:
Datování cedule derniéry je chybné, když ji ohlašuje na „neděli 27. prosince 1834". Neděle ale byla o den později, tedy 28. prosince. Chybu napravuje soupis známý pod jménem „Journal aller auf der k. ständischen Bühne zu Prag aufgeführten Trauer-Schau-Lust-Spiele, Opern, Possen, Ballets, Concerte und sonstige Productionen vom 16ten Juli 1818 bis 30ten April 1834" (Archív hlavního města Prahy, signatura rkp 7996), jenž uvádí správné datum, stejně jako u německého představení Don Juan, které je i na ceduli datováno správně nedělí 28. prosince.

Přehled představení:

Prem. 28. 9. 1824 odp.	31.10.1824 odp.	12.11.1826 odp.	26.12.1826 odp.	22. 2. 1829 odp.	16. 5. 1829 odp.	4. 10. 1829 odp.
12.12.1830 odp.	25.11.1832 odp.	12. 1. 1834 odp.	28.12.1834 odp.			

Obsazení s alternacemi:

Rytjř Gindřich z Rayzengrýnu (též z Reyzengrýnu, z Reyzengrünu, z Reyzengruenu, z Reyzengrynu) – **Seifert** [1-2] / **K.** * * [3-4] / **Krapinský** [= **Grabinger**] [5-7] / **Grabinger** [8-11]
Otomar (též Ottomar) – * * * [1-2] / **Ssmiller** [3-5,7-8] / **Hart** [6] / **Biel** [9-10] / **Střjbrný** [11]
Rytjř Hartwjk [1-6] / 0 [7-10] / Hartwjk [11] – **Ssimek** [1-6] / **Prokop** [11]
Leokadia (též Leokadya) – **Panna Boschettowá** [1-4] / **Panna Allramowá** [5-9] / **Panj Illnerowá** [10] / **Panna Manetinská** [11]
Konrad (též Konrád) – **Michalesi** [1-4] / **Plech** [5-6] / **Ssimek (též Šimek)** [7-10] / **Milihag** [11]
Bibiana (též Bibiána) – **Panna Doleischowá** [1-4] / **Panna Kochowá** [5,7-8] / **Panna Spirowá** [6] / **Panj Ssimkowá (též Šimkowá)** [9-11]
Luithold – **Swoboda** [1-5] / **Wacek** [6-7] / **Biel** [8] / **Ssmiller (též Šmiller)** [9-10] / **Ljp** [11]
Kurt – **Ssediwý** [1-2] / **S.** * * [3-4] / **Ulbrich** [5,7] / **Wokaun** [6] / **Haas** [8] / **Kasska** [9] / **Růžička** [10-11]
Eberhard (též Eberhart) – **Wolinský** [1-2] / **Hametner** [3-11]
Kust – * * * [1-2] / **Ğrau (též Grau)** [3-5,7-10] / **Swoboda** [6] / **Relimš** [ps. **V. Šmillera**] [11]
Rupert – **Duffek** [1-2] / **K.** * * [3-4] / **Wacek** [5] / **Ssmiller** [6] / **Spořil** [7-8] / **Wirth** [9] / **Kasska** [10-11]
Kral (též Král) – **Küffel** [1-2] / **Daucha** [3-4] / **Biel** [5] / **Spořil** [6] / **Sam** [7] / **Prawil** [8] / **Nikolai** [9-11]
Luc – **Krop** [1-4] / **Kreuz** [5-10] / **Skalný** [11]
Hync – * * * [1-2] / **Brunetti** [3-4] / **Illner** [5-7] / **Prokop** [8-10] / **Laudil** [11]
Sstros (též Štros) – **Brinke** [1-4,10-11] / **Laudil** [5-7,9] / **Dillau** [8]
0 [1-4] / Chebský [5-11] – **Walter (též Wallter)** [5-11]
0 [1-4] / Falkenowský (též Falkenawský) [5-11] – **Dietrich** [5-8,10] / **Urban** [9] / **Küffel** [11]
0 [1-4] / Slawkowský [5-11] – **Krakora** [5-8] / **Ulrich** [9] / **Musketir** [10] / **Feigert** [11]
0 [1-4] / Loketský [5-11] – **Friedmann** [5-8] / **Seelig** [9] / **Schwarz** [10] / **Kreuz** [11]
0 [1-4,6-11] / Králowický [5] – **Wokaun**

[1-4]:
Obywatelé Chebsstj, Falkenawsstj, Slawkowsstj, Loketsstj, Kralowičtj a Kacengrynsstj (též Kacengrýnsstj).
Laupežnjcy. Zbrognossi. [1,3] / Zbrognossi. Laupežnjcy. [2] / Zbrognossi. Žoldnéri. Lupežnjcy. [4]
[5-11]:
Obywatelů. Zbrognossů. Laupežnjků. (též Obywatelé. Zbrognossi. Laupežnjci.)

Cedule se netiskly pro vědecké zkoumání po dvou stech letech aneb Životy inscenací se vetknutí do formulářových políček vzpírají

V procesu excerpce divadelních cedulí a ověřování jejich dat narážíme na nebývalé množství roztodivných nejasností, nejednoznačností a záhad, vyžadujících mnohdy až detektivní pátrání. Pro ilustraci uvádíme několik opakujících se metodologických otázek, s nimiž se při sestavování soupisů repertoáru setkáváme a které je třeba při plnění databáze vždy tak či onak rozhodnout.

1) Z důvodů často mimoliterárních[23] neuváděly divadelní cedule plná jména tvůrců a inscenátorů, ale jejich pseudonymy, iniciály či jiné zkratky jmen. Většinu z nich lze pomocí literatury či analogie identifikovat, jsou však případy, kdy musíme uvádět podobu jména ve znění cedule, byť jde jen o zkratku (A. G., J. M. Š.) nebo pravděpodobný pseudonym neznámého autora (Kolínský, Bydžovský, Prachovský). A to i v případě, že jsme dospěli k nějaké domněnce, ale nejsme si jí jisti. Tato skutečnost se objeví na svodné kartě, v databázi však může být napsána maximálně do poznámky, protože součástí nejrůznějších výstupů musí být jen jeden, nejlépe ověřený, tvar.

2) Protože cedule vznikaly pro jedno použití – pozvání na konkrétní představení, jejich autoři považovali za nadbytečné vyhledávat přesná znění jmen a titulů, které byly proto často neúplné či zkomolené, popř. úplně chybějí.

3) Tenká je hranice mezi překladem, úpravou a tzv. následným autorstvím. V době, která neznala autorský zákon, si tvůrci divadelních cedulí ani dalších pramenů nedělali starosti s uváděním přesných jmen a podílu na vzniku titulu. Proto je nutné většinu dramat (dnes často úplně zapomenutých) hledat v literatuře a zkoumat, zda uvedený tvůrce v době, kdy bylo písemnictví plné tzv. putujících témat, kus sám napsal, přeložil, upravil, popř. dramatizoval, nebo je jeho následným autorem, tj. z původní hry vyšel, ale vytvořil nové autorské dílo. Pokud jsou na ceduli uvedeni dva autoři formulací „dle – od“, může to znamenat všechny možnosti. Nejjednodušší je případ „Abeljno, smutnohra dle Čssokke zčesstěná od Hýbla“ – autorem je Heinrich Zschokke, překladatelem Jan Hýbl. Vazba „wolně wzděláno[24] od Týla“ vede k domněnce, že J. K. Tyl hru přeložil i upravil. Jsou ale i případy, kdy cedule přisuzuje autorství českému dramatikovi, zatímco šlo jen o překlad z němčiny. „Brambory, činohra we 2 gednánjch, dlé prawdiwé udalosti od J. N. Sstěpánka“ – správný zápis je Perinet, Joachim; Štěpánek, Jan Nepomuk. Záznam u titulu „Ďáblůw mleyn, bagka se zpěwy we 4 gednánjch dle starobylé powjdky od Henslera, zčesstěno od Jana Nep. Sstěpánka“ evokuje vysvětlení, že jde o dramatizaci prózy Karla Friedricha Henslera, ve skutečnosti to však byla hra Leopolda Hubera, Henslerem přepracovaná a Štěpánkem přeložená. Těchto několik málo příkladů jen ilustruje četnost kombinací, jichž je ve skutečnosti mnohem více.

4) Míru, v jaké překladatel hru zároveň upravil, lze dnes také jen stěží určit. Vodítkem je srovnání obsazení v původních textech (pokud byly vydány a dochovaly se) s obsazením na ceduli. Dobová praxe přizpůsobení tématu českému prostředí ve velké většině případů naznačuje úpravu textů.

---

23 Známé je Tylovo používání pseudonymů v souvislosti s kariérou úředníka ve vojenské zásobovací kanceláři, která umělecké působení vylučovala.

24 Slovo „vzdělaný“ bylo většinou používáno pro překlad, zatímco „volně vzdělaný či svobodně vzdělaný“ pro úpravu.

5) Cedule většinou neobsahují originální názvy her, ty doplňujeme z literatury. V případě Stavovského divadla vzhledem k dvojjazyčné dramaturgii se však často objevují u českých představení německých her překlady českých názvů do němčiny. Tak se např. u hry Kaspar Torinský aneb Wýstraha ducha strážnjho w kamenné chodbě na ceduli objevuje německý název Kaspar Thorringer oder Warnung des Schutzgeistes im Steingange, přestože originální titul správně zní Kaspar der Thoringer.

6) Je třeba oddělit případy, kdy je autor, překladatel apod. jasně stanoven, od těch, kdy se pro nějakou možnost rozhodneme, ale zůstávají pochybnosti. Příkladem je hra Alexandra Wilhelmiho Jeden z nás se musí oženiti. Na ceduli Stavovského divadla v roce 1854 je uvedena iniciála jejího překladatele J. S., na ceduli Prozatímního divadla v roce 1870 J. St. Při práci na repertoáru Prozatímního divadla jsme ji přisoudili Josefu Václavu Fričovi na základě údaje Lexikonu pro českou literaturu, že Frič titul přeložil v roce 1857. Už údaj na ceduli Stavovského divadla (o tři roky dříve) tuto informaci zpochybňuje, navíc Encyklopedie českého divadla v hesle J. V. Frič titul nevede, zaznamenává ho však u Jana Strakatého.

7) Pokud nemáme jistotu, opisujeme raději údaj z cedule. Autor scénické hudby Bayr bude s největší pravděpodobností Anton Bayer, ale protože to není potvrzeno, necháváme podobu Bayr.

8) Nastává i situace, kdy se autora titulu nepodaří přesně identifikovat vůbec, a přesto je třeba nějakou podobu stanovit. Prichta, bílá paní z Jindřichova Hradce má na ceduli jako autora barona Feilitzera, což přejala Česká divadelní encyklopedie, zatímco Lexikon české literatury uvádí jméno Festlitzer. Ani jedno z jmen se však v souvislosti s uvedenou hrou nepodařilo v literatuře nalézt. Z rozvětvené rodiny baronů von Pfeilitzer jde možná o Hermanna Rudolpha Julia von Pfeilitzera, který byl v roce 1875 jako Heřman baron Pfeilitzer pohřben na Malostranském hřbitově[25]. Protože si však nejsme jisti, píšeme místo křestního jména otazník (? Pfeilitzer).

9) Někdy je na ceduli uvedeno jen křestní jméno autora: „Sirotka z Genewy aneb Zgewenj u hrdelnjho saudu, činohru s hudbau we 3 gednánjch od Victora“ napsal Victor Ducange.

10) Jako libretista Auberovy opery Sníh je na ceduli uveden Ignaz Franz Castelli, správně jimi však byli Eugène Scribe a Germain Delavigne. Castelli pouze francouzské libreto přeložil do němčiny.

11) Jednou ze zvláštností, vymykajících se šablonám pro určování autorství, je hra Nové Amazonky aneb Ženy a muži v rozbroji. Její autor Josef Kajetán Tyl kombinoval dva prameny: hry Franze Xavera Tolda Wastl oder Die böhmischen Amazonen a Václava Klimenta Klicpery Ženský boj. Nejsprávnějším řešením by asi bylo přisoudit mu autorství s čerpáním námětu ze dvou zdrojů; v hesle J. K. Tyl to však takto neřeší ani Lexikon české literatury ani Encyklopedie českých divadel, píšeme proto: Told, Franz Xaver a Klicpera, Václav Kliment; Tyl, Josef Kajetán.

12) Příklad zapeklitosti na závěr: Frašku Augusta Kotzebua Pachter Feldkümmel von Tippelskirchen uvedlo v r. 1837 Stavovské divadlo v překladu Jana Nepomuka Štěpánka s názvem Nájemník Kmínek z Ploškovic, v roce 1855 v překladu Leopolda Romenia Štirského s názvem Nájemník Kmínek z Kocourkova, v roce 1861 v překladu Václava Filípka

25 Https://www.geni.com/people/Hermann-Rudolph-Julius-von-Pfeilitzer-Gen-Franck/6000000058446378990; https://www.malostranskyhrbitov.cz/mapy-a-jmena/abecedni-seznam-jmen/p/.

s názvem Nájemník Kmínek z Kocourkova aneb Ženich v tisícerých nesnázích (a ještě v Štirského překladu vyšla v roce 1871 pod názvem Nájemník Kmínek z Kohoutova[26]). Na tom by nebylo nic divného, jednu hru běžně po sobě překládali různí překladatelé. Zde je ovšem zajímavé, že všechny postavy mají stejné české názvy, což na jedné straně vede k otázce, zda údajům z cedulí věřit, na druhé straně nic jiného nezbývá, dokud nedokážeme jejich omyly napravit.

13) V souvislosti s tím, že jsou na cedulích často uváděna jen příjmení tvůrců a interpertů, stává se, že nelze s jistotou přisoudit dílo konkrétní osobě. Nejsložitější je to v případě herců a zpěváků (u nich se křestní jména vyskytují sporadicky) stejného příjmení. Stejně tak ovšem pokud je u Slavnostního pochodu uveden jako autor pan Sskraup, může to být Jan Nepomuk i František Jan. Pokud v literatuře nelze nalézt podklady pro rozhodnutí, je třeba psát místo křestního jména otazník.

Závěr

Svodné karty, na kterých jsou shromážděny všechny relevantní údaje z cedulí, dalších pramenů a literatury, jsou připraveny pro plnění databázového systému Elektronický divadelní archiv (EDA), vytvořeného v rámci projektu NAKI II. Jeho ambicí je stát se v budoucnu celonárodní databází divadelních inscenací, ale zároveň i sbírkových předmětů (zejména cedulí, ale i fotografií, výtvarných návrhů, tisků, rukopisů, audionahrávek apod.) k nim vztažených. V současné době dokončujeme jeho vývoj a plníme jej údaji o produkci pražského Stavovského divadla od roku 1824 (v Divadelním oddělení Národního muzea je zpracováván český repertoár, v Kabinetu pro studium českého divadla Institutu umění – Divadelního ústavu německý repertoár). Následovat bude převedení údajů z výzkumu Prozatímního divadla a ideálním řešením by bylo budoucí propojení s databází Národního divadla, které mělo se svými předchůdci společné tituly i jejich tvůrce. Zároveň bude databáze spolu s metodologickou příručkou k dispozici divadelním archivům a dalším institucím, které uchovávají fondy divadelních cedulí a chtěly by je tímto způsobem prezentovat. Svodné karty zůstanou samy o sobě produktem výzkumu v oblasti divadelní historie a zachovají si status jedinečného svědectví o životě fenoménu zvaného divadelní inscenace.

26 August Kotzebue, *Nájemník Kmínek z Kohoutova*, Praha 1875.